

Nr 187.

Af herr **Branting m. fl.**, om ändrad lydelse af 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen m. m.

Uti en af undertecknad Branting m. fl. vid sistlidne års riksdag väckt motion hemställdes bland annat, att Riksdagen ville *dels* för sin del besluta att återställa 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen till den lydelse, dessa §§ hade före 1899 års lagändring, *dels* anhålla, att Kungl. Maj:t måtte, utan afvaktan på en rättegångsreform, taga i öfvervägande på hvad sätt strafflagens bestämmelser om häktning må, till värnande af den personliga friheten, kunna omarbetas, samt därom äfvensom rörande åklagaremaktens reformering för Riksdagen framlägga erforderliga lagförslag.

Till stöd för denna vår hemställan återgafvo vi en del rättsfall från senaste tider och anförde bland annat följande:

»Af här ofvan anförda rättsfall, hvilka som sagdt blott utgöra exempel, synes oss till full evidens ådagalagdt, att hos ett stort antal domstolar förefinnes en för den medborgerliga tryggheten farlig benägenhet att gå vida utöfver, hvad enligt lagens mening rimligtvis bör betraktas såsom straffbart hot. Till en del kan detta måhända ursäktas därmed, att domaren saknar tillräcklig ledning i lagen för bedömandet af, huruvida hotet skall betraktas såsom straffbart eller icke, och genom försökets likställande med fullbordadt brott är han många gånger i fråga om bevisningen beröfvad det mest bindande indiciet, nämligen att den afsedda effekten inträdt. Det är också uppenbart, att en strafflatitud från 5 kronors böter till 2 års straffarbete lämnar synnerligt utrymme för en godtycklig tillämpning, och därigenom kommer ytterligare den medborgerliga tryggheten i fara, i synnerhet om domaren enligt sina personliga

förutsättningar har svårt att sätta sig in uti den tilltalades förhållanden, hans känslor och tankegång.

Af ofvannämnda rättsfall framgår jämväl, att åklagaremakten ännu mindre är vuxen sin uppgift att i förevarande fall oväldigt och förnuftigt tillämpa gällande lag, i hvad på den ankommer. Det är förvisso upprörande, att personer till och med beröfvas friheten under längre eller kortare tid, tack vare en så sväfvande och tendentiös lagstiftning. Det förefaller visserligen, som om inom högsta domstolen, hvilken afstyrkt 1899 års ändringsförslag, skulle kunna motses en mera skolad uppfattning i fråga om det straffrättsliga begreppet hot, och att det sålunda kan blifva för den oskyldige möjligt att i sista instans få sitt förfarande underkastadt en mera insiktsfull pröfning. Dock är att märka, att han kanske under rannsakingstiden hållits häktad och utstått ett lidande, som måste kännas så mycket svårare, som han i en mängd fall måste anse sig fullkomligt oskyldig.

I betraktande af att en mängd åtal och utslag, som under nästförflytna år utförts och ådömts jämlikt 15 kap. 22 § 2 mom. strafflagen, kunna karakteriseras såsom öfvergrepp från åklagaremaktens och rättskipningens sida samt ledt till svåra lidanden för den, som drabbats af detta klasslagstiftningens blindt huggande svärd, torde man kunna påstå, att den personliga friheten haft och fortfarande har mera att frukta af dessa strafflagsbestämmelsers tillvaro än af de öfvergrepp, hvartill enstaka strejkande arbetare gjort sig skyldiga och som skulle drabbats af fullt tillräckliga straff enligt det generella stadgandet om hot. För rättssäkerheten och för rättskipningens auktoritet är det af nöden, att denna undantagslagstiftning, hvilkens karaktär af uppenbar klasslag icke längre kan förnuftigtvis bestridas, blifver ur strafflagen utmönstrad. Den dömande myndighetens äfvensom ordningsmaktens och åklagaremaktens synnerliga oförståelse för de sociala problemen, särskildt ådagalagd under föregående års stora sociala strid, nödvändiggör jämväl en återgång till tidigare generella straffbestämmelser.»

Sida vid sida med ett oförsonligt tillämpande af strafflagen framträder jämväl åklagaremaktens och ordningsmaktens uppträdande vid häktningen och åtalets utförande. Bristande social kunskap, förenad med en lätt förklarlig obekantskap med rättsordningens allmänna principer, torde för närvarande känneteckna en stor del af våra åklagare. Hufvudsynpunkten vid åtalets utförande blir under

sådana förhållanden mindre sanningens utletande än brottslingens befordrande till ett så hårdt straff som möjligt. Det förekommer vid våra underrätter, att åklagaren yrkar »allt hvad lag förmår», och vid de flesta af våra domstolar är detta just den vanliga innebörden uti hans yrkanden. Härigenom kommer den tilltalade uti en långt svårare ställning, än om mera objektiva synpunkter anlades från åklagarens sida, och man kan äfven säga, att ett sådant ensidigt framförande af försvarande omständigheter måste i många fall suggererande inverka på domarens uppfattning.

Under de åtal, som utfördes under den stora arbetskonflikten eller som därmed ägde sammanhang, hafva dessa missförhållanden framträdt med synnerlig skärpa. Rundtom i landet förde representanter för ordningsmakten ett regemente, som föga respekterade den personliga friheten, och tog parti ensidigt emot arbetarne. Ringaste misstanke om, att en strejkande arbetare hade sökt förmå någon arbetsvillig att nedlägga arbetet, ådrog honom förhör på länsmanskontoren eller polisstationerna och han fick skatta sig lycklig, om förhöret icke utsträcktes under flera dagar. Man fick öfver allt det bestämde intrycket, att vederbörande själfva ansågo situationen rättfärdiga ett mycket långt gånget godtycke. Och sålunda kom det sig, att ordningsmakten härunder dokumenterade sig med häktningar och åtal sådana som exempelvis ofvan framhållits.

Utaf berörda rättsfall framgår oförtydligt, att åklagarne ofta icke inse, hvilket starkt ingrepp uti individens frihet häktningen innebär. En häktad är ju på många sätt personligen beröfvad medlen och möjligheterna att försvara sig mot anklagelser, och äfven detta kan lätt i viss mån ofördelaktigt påverka domaren. Dessutom kan den häktade under en längre tid vara urståndsatt att tillvarataga sina privata intressen och i många fall har häktningen just sina svåraste verkningar mot dem, som äro beroende af hans försörjningsförmåga. En person, som blifvit häktad, men under rättegången frikännt, är därmed visserligen fri från straffansvar, men det kan uppstå långt svårare följder för honom därigenom, att den allmänna meningen knappast inser, att den, som en gång häktats och sedan lössläppts, verkligen kan vara fullkomligt oskyldig till det brottsliga förfarande, för hvilket han beröfvats friheten. Uppenbart är ju äfven, att lagen den 12 mars 1886 angående ersättning af allmänna medel åt oskyldigt häktade och dömda mera är ett uttryck för en princip, att någon ersättning till oskyldigt

häktade och dömda bör kunna utgå, än betryggar, att verklig ersättning kommer de oskyldiga tillgodo.

Det måste sålunda för rättsordningen vara en fråga af den allra största betydelse, att en inskränkning sker i fråga om myndigheternas rätt att häkta för brott misstänkta personer. Rättssäkerheten kan icke vara tillfredsställd med, att personer beröfvas friheten utan verkliga och vägande skäl, och att så icke för närvarande sker, detta synes oss ofvan anförda rättsfall tillräckligt tydligt ådagalägga. En kvinna häktas, därför att hon sagt, att hon kommer att träta på en arbetsvillig, om hon arbetar, en annan person häktas, därför att han använt några kraftiga skällsord, som emellertid icke uppfattas af dem, mot hvilka de påståtts hafva varit riktade, en tredje, femtiosexårig aldrig förut straffad arbetare, hålles häktad, därför att han under omständigheter, som ingen annan än åklagaren funnit besvärande, tagit en fabriksarbeterska om lifvet, en fjärde beröfvas friheten i lång tid, därför att han på skämt framkastat, att den arbetsvillige skulle hamna i diket, därest han återgick till arbetet o. s. v.

Ingen bot mot olaga häktningar och »anhållanden» torde, efter hvad erfarenheten nu visat, stå att vinna med mindre, än att ett lagstadgadt och fullt effektivt skydd åstadkommes för en af samhällsmedlemmarnas mest fundamentala rättigheter, nämligen rätten att icke utan synnerligen vägande skäl blifva beröfvade sin frihet. För detta ändamål bör således tagas under öfvervägande, förutom en reform af åklagaremakten, särskildt hur ändring i lagbestämmelserna om häkning lämpligen bör ske.

Vår förmodan att högsta domstolen, som afstyrkte åkarpslagförslaget år 1899, komme att ådagalägga en mera skolad uppfattning af det straffrättsliga begreppet hot, och att det sålunda kunde blifva möjligt för den oskyldige att i sista instans få sitt förfarande underkastadt en mera insiktsfull pröfning, har under år 1910 besannats. Normalfallet för åkarpsförbrytelserna från 1909 års stora arbetskonflikt ter sig nu på följande sätt. Den förmente förbrytaren häktas af allmänna åklagaren; släppes af underrätten, dömd till en à två månaders fängelse; hofrätten sänker straffet till böter; högsta domstolen frikänner fullständigt, men lämnar hvarken restitution åt den oskyldige eller näpst åt åklagaren.

Dessa nakna fakta tala ett förunderligt språk. Arbetareorganisationerna hafva måst göra stora ekonomiska uppoffringar för att

på vederbörligt sätt släpa de oskyldigas mål genom instanserna. I de fall, där de anklagade lämnats åt sig själfva, hafva de vanligen ådömts urbota straff i underrätten hvars dom äfven vunnit laga kraft. Många hafva varit nödsakade att utvandra till främmande länders drägligare arbetsförhållanden, innan den trögflytande apparaten i våra häradsrätter hunnit fram till en fällande dom. Hade icke arbetareorganisationerna ingripit och bringat rättshjälp åt den enstaka fattiga arbetaren, skulle denne aldrig hunnit fram till högsta domstolens frikännande. Emellertid synas underdomstolarna ännu icke taga vederbörlig hänsyn till högsta domstolens prejudikat utan fortsätta på den hårda regimens väg.

Vår motion lyckades icke tillvinna sig bifall af 1910 års riksdag. Det framhölls emellertid af en af de förnämsta talarne under fjolårets debatt, att Åkarpslagen är felaktig samt »förvisso gjort mera skada än nytta». Samme talare var sålunda af den mening, att 1899 års lagändring var ett misstag och han skulle tydligen framkommit till samma resultat som vi själfva eller åkarpslagens afskaffande, om han icke haft som en hufvudafsikt att bringa vår strafflag i öfverensstämmelse med andra gällande strafflagar. Denna öfverensstämmelse skall, enligt hans uppfattning, ske genom införande af nya kriminaliseringar i vår strafflag. Icke blott försök i föreliggande fall, utan försök till *alla* slags brott skola göras straffbara.

Men måne icke vår gällande strafflag har ett af sina få försteg framför andra strafflagar just i den punkten, att försök i allmänhet icke äro straffbelagda, därvid vår lag äfven följer en uråldrig germansk straffrättsregel. 1864 års strafflag har gifvit oss nog och öfver nog af straffbestämmelser, och någon ökning är allra minst af behovet påkallad. En af de bärande principerna i all humanitär strafflagstiftning är och förblir väl den, att man endast skall straffa i sådana fall, där det allmänna rättsmedvetandet bestämdt så kräfver. Och det lärer på intet sätt kunna påvisas att något allmänt rättskraf hos vårt folk ropar på straffbeläggningar af alla försök till brott.

Då vi sålunda ingalunda kunna vara med om att söka upphäfva den från alla vederhäftiga håll erkända orättfärdigheten i nu gällande lag på denna punkt genom att i större eller mindre mån utvidga principen om försökets straffbarhet, måste vi fasthålla vid vårt flera gånger framförda yrkande och hemställa,

att Riksdagen ville

1:o för sin del besluta att återställa 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen till den lydelse dessa §§ hade före 1899 års lagändring;

2:o anhålla, att Kungl. Maj:t måtte, utan afvaktan på en rättegångsreform, taga i öfvervägande på hvad sätt strafflagens bestämmelser om häktning må, till värnande af den personliga friheten, kunna omarbetas, samt därom äfvensom rörande åklagaremaktens reformering för Riksdagen framlägga erforderliga lagförslag.

Stockholm den 27 januari 1911.

Hjalmar Branting.

<i>Carl Lindhagen.</i>	<i>Herm. Lindqvist.</i>	<i>C. G. Lindley.</i>
<i>A. C. Lindblad.</i>	<i>Ernst Söderberg.</i>	<i>Knut A. Tengdahl.</i>
<i>J. Hasselquist.</i>	<i>R. Hj. Rissén.</i>	<i>J. Th. Johansson.</i>
<i>Sven Persson.</i>	<i>Erik Palmstierna.</i>	<i>Carl Winberg.</i>
<i>K. A. Borg.</i>	<i>J. Åberg.</i>	<i>J. A. Wallin.</i>
<i>N. Edv. Lindberg.</i>	<i>C. E. Svensson.</i>	<i>E. C. Kropp.</i>
<i>Värner Rydén.</i>	<i>Sven Linders.</i>	<i>Nils Persson.</i>
<i>O. H:son Waldén.</i>	<i>Aug. Nilsson.</i>	<i>A. C. J. Christiernson.</i>
<i>G. A. Strömberg.</i>	<i>F. W. Thorsson.</i>	<i>Emil Kristensson.</i>
<i>G. A. Rundgren.</i>	<i>N. A:son Berg.</i>	<i>J. Forssell.</i>
<i>E. A:son Leksell.</i>	<i>Viktor Larsson.</i>	<i>Bernh. Eriksson.</i>
	<i>L. J. Carlsson.</i>	
